

Posudek oponenta na bakalářskou práci Terezy Reichelové „Memory, Narrative and Politics“

Tato práce má jedno teoretické téma a jeden empirický předmět. Tématem jsou různé vztahy k času a minulosti, jak se projevují v halbwachsovske dichotomii P. Nory mezi pamětí a historií, v Bergsonově rozdílu mezi časem-trváním a časem-prostorem, v protikladu Sartrova Roquentina mezi bezprostředně žitou přítomností a jejím zpětným vyprávěním a v Todorovově kontrastu mezi doslovnou a exemplární pamětí. Předmětem práce je protiklad mezi nacionalistickou a liberální pamětí současné střední Evropy – první vtělenou do diskurzu polského Muzea varšavského povstání a strany Právo a spravedlnost, druhou vtělenou do českého projektu Paměti národa.

Ze zmíněných binárních konceptů je pro popsání rozdílu mezi těmito dvěma pamětmi nejvhodnější Todorovovo odlišení. Polská nacionalistická paměť je založena na identifikaci pravých Poláků přítomnosti s hrdiny minulosti – jako by šlo jen o to opakovat *nyní* heroické činy, které se staly *tehdy*. Jako by nedošlo k žádnému radikálnímu předělu mezi minulostí a přítomností a polský národ stále čelil v zásadě stejným výzvám.

Liberální politika paměti je naopak založena na předpokladu radikálního předělu. Pádem komunismu měly skončit dějiny s velkým „D“ – tj. jako zápasy velkých kolektivů (národů) a vzájemně se vylučujících hodnot vtělených do neslučitelných politických projektů (ideologií). Zápasy národů a ideologií jsou v posthistorickém světě vystřídány rozvojem plurality svobodně volených životních stylů. Lidská práva a demokracie zajišťují, aby každý jednotlivec mohl sledovat své osobní štěstí. V této situaci funguje paměť spíše negativně. Připomíná katastrofy, k nimž dochází vždy, když se začnou porušovat lidská práva – když si nějaký utopický projekt začne vynucovat na jednotlivcích oběti na oltář nějaké nadindividuální hodnoty. Liberální politika paměti se neobejde bez příběhů těch, kteří se tlaku těchto ideologií dovedli vzepřít – často právě za cenu oběti svého osobního štěstí nebo dokonce života. I tato paměť nakonec v hrdinech minulosti vidí vzor pro jednání v přítomnosti. Reichelová poukazuje na paradox: byť explicitním předpokladem této paměti je diskontinuita spjatá s přechodem do posthistorického stádia, i ona nakonec musí předpokládat kontinuitu s minulostí. Reichelové text nepřímou naznačuje, byť nevypracovává, ještě hlubší paradox, který plyne ze srovnání dvou postkomunistických pamětí. Jestliže liberálové ohlašují, že pádem komunismu nastal radikální předěl historického času, ve skutečnosti ho však popírají důrazem na aktuálnost hrdinství minulého období, pak nacionalisté svou tezi o spojitosti mezi komunismem a postkomunismem používají právě jménem definitivní očisty národa od zbytků komunismu, a tedy jménem radikálního předělu.

Reichelové práce je stimulujícím esejem nadhazujícím řadu otázek a propojujícím myšlenky autorů, kteří v konvenčních výkladech zůstávají odděleni – například Sartra a Ricoeura. Dosažená šíře záběru však jde místy na úkor hloubce a přesnosti. Čtenář cítí, že všechny zmíněné binární koncepty (Norův, Bergsonův, Sartrův, Todorovův) se *nějak* překrývají, autorka však většinou nespecifikuje *jak* konkrétně. Některé asociace jsou nadhozeny jako evidentní, aniž by byla vzata v úvahu jejich možná problematičnost. To se týká například analogie, kterou autorka s odkazem na Noru činí mezi pamětí předmoderních vesnických společenství, která byla až na výjimky analfabetická, a kolektivní paměti Židů, která se od pádu Druhého chrámu opírala o psaný text, jenž každý židovský muž měl být (ideálně) schopen číst a komentovat. Šlo by argumentovat, že židovská paměť - se svým vědomě opatrovaným „místem paměti“ (*lieu de mémoire*) v Tóře (této „přenosné vlasti“, jak říkával

Heine) – má mnohem blíže paměti moderních národů (také podepírané texty o jejich minulosti) než v bezprostředním *milieu de mémoire*, v němž jsou zapuštěny vesnické komunity.

Tyto obsahové výtky nijak neruší mé přesvědčení, že autorka předložila nadprůměrnou práci a prokázala nadějný intelektuální potenciál. Horší je, že se jí text nepodařilo dotáhnout do uspokojivé kvality z formálního a stylistického hlediska. Ne všechny formulace (obzvláště v posledních kapitolách) jsou srozumitelné na první přečtení a některé svědčí o tom, že text pravděpodobně neprošel finálním *proof-reading* kompetentním angličtinářem. Na jednom místě lze dokonce najít kus českého textu, který zřejmě autorka opomněla přeložit. Z těchto formálních důvodů navrhuji tuto jinak pozoruhodnou práci ohodnotit jako *velmi dobrou*.

Pavel Barša